

ЛЕОНТЬЄВА Валерія,

здобувач вищої освіти третього курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

РЕЗВОРОВИЧ Кристина,

кандидат юридичних наук, завідувач
кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СПАДКОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Однією з гарантій стабільності відносин приватної власності є можливість визначити юридичну долю своїх майнових прав та обов'язків. Важливе значення для кожного суб'єкта права є також вирішення питання про участь у розподілі спадкового майна після смерті фізичної особи (спадкодавця).

Немає в науковій літературі єдиного підходу до поняття спадкових правовідносин. Так, на думку Є.О. Рабоконя, спадкове правовідношення – це цивільно-правове відношення, яке виникає на підставі норм підгалузі спадкового права, в силу смерті фізичної особи та, як правило волевиявлення його учасників, яким між останніми встановлюється комплекс прав та обов'язків із приводу універсального та сингулярного наступництва в тих майнових та особистих немайнових правах та обов'язків, які не припиняються зі смертю спадкодавця.[1, с. 7].

С.Я. Фурса зазначає, що під час здійснення дослідження спадкових правовідносин за основу необхідно приймати не етапність чи множинність спадкових правовідносин, виділення основних чи супровідних правовідносин, а необхідність підпорядкування законодавством спадкування в чітку систему праворегулятивних норм та одночасну загальну нотаріальну процедуру, яка передбачатиме як дії спадкоємців, так і загальні функції держави: регулятивну – створення системи законодавства для врегулювання спадкових правовідносин, і безпосередньо функцію щодо охорони і захисту прав усіх суб'єктів цивільних правовідносин, зокрема через інститут нотаріату [2, с. 140-141].

На думку З.В. Ромовської, спадкування можна розглядати як процес, що розпочинається зі смертю людини і закінчується оформленням свідоцтва про право на спадщину, а в окремих випадках – державною реєстрацією.

Проте, виходячи зі змісту ст. 1216 ЦК України, спадкування можна розглядати і як один із етапів цього процесу, а саме лише як прийняття прав та обов'язків, що належали спадкодавцю.

Відносини, які виникають із приводу реалізації відповідними суб'єктами їхніх спадкових прав, у цивілістичній науці називають спадковими правовідносинами.

Як відомо, спадкові правовідносини виникають не з волі їхніх суб'єктів, підставою виникнення їх є факт, подія. Не завжди спадкодавець своїм волевиявленням може вплинути на зміст самих правовідносин. Так у ст. 1241 ЦК України наведено коло спадкоємців, які мають право на одержання частки спадкового майна незалежно від того, яке розпорядження було зроблено заповідачем.

За чинним законодавством перебачено два загальні види спадкування. Так, за ст. 1217 ЦК України спадкування здійснюється за заповітом або за законом, але цей перелік не можна вважати вичерпним.

У цивільному законодавстві нашої держави положення про скасування за заповітом передують положенням, які стосуються спадкування за законом. Порядок, умови і принципи здійснення спадкування за заповітом закріплюються главою 85 ЦК України, а порядок, умови і принципи здійснення спадкування за законом містяться у главі 86 цього нормативно-правового акту.

Перелік юридичних фактів, які є підставами для виникнення за законом є вичерпним. Підставами для настання спадкування за законом можуть бути тільки ті життєві обставини, які закріплені в ч. 2 ст. 1223 ЦК України.

Спадкові правовідносини виникають з моменту відкриття спадщини і припиняються в момент належного оформлення спадкових прав, а саме під час отримання свідоцтва про право на спадщину. Спадкові правовідносини за своїм змістом є складними відносинами у зв'язку з чим у літературі можемо зустріти різні підходи до їхньої структури та виокремлення стадій, які до неї входять.

Спадкування – це процес переходу прав та обов'язків від спадкодавця до спадкоємців, який розпочинається з моменту відкриття спадщини та припиняється в момент прийняття спадщини.

Умовою здійснення права на спадкування є наявність підстав закликання до спадкування – сукупність юридичних фактів прийняття спадщини, волевиявлення спадкодавця або кровне споріднення, шлюб, перебування на утриманні, тобто закон.

Досвід зарубіжних країн. Інститут спадкового договору регулюється окремими зарубіжними правопорядками передусім як вид (підстава) закликання до спадкування поряд із заповітом та законом. Відповідно на такі правовідносини повною мірою поширюються норми спадкового права. В цьому полягає основна відмінність від української моделі досліджуваного договору. Хоча потрібно зауважити, що далеко не всі країни сприйняли та

впровадили до свого законодавства спадковий договір.

Згідно зі ст. 639 ЦК Латвійської Республіки спадковий договір — це угода, відповідно до якої одна особа надає іншій, або кілька осіб— одна одній, право на спадщину або на її частину. Правом на укладення спадкового договору наділені особи, які мають активну заповідальну дієздатність. Призначення спадкоємця за спадковим договором не може бути скасоване односторонньою дією спадкодавця, крім випадків, коли він не залишив за собою права розпорядитися інакше на випадок смерті певними речами або частиною спадщини. Тим самим спадкодавець позбавлений права відмовитися в односторонньому порядку від узятих на себе за спадковим договором зобов'язань, якщо це не було прямо передбачено умовами договору. Також не допускається і одностороння відмова спадкоємця від виконання спадкового договору[3].

У Швейцарії за змістом статей 494, 495 ЦК спадковий договір може бути «позитивним» або «негативним». У першому випадку договором встановлюється особа, яка отримує спадщину після смерті спадкодавця. Такою особою може бути як сторона за договором, так і третя особа. У другому випадку спадковий договір припиняє спадкування: відповідно до його умов спадкоємець, який має право на обов'язкову частку у спадщині, відмовляється від свого права повністю або у певній частині. Часто в такому договорі за призначення спадкоємця або за відмову від спадщини передбачається зустрічне надання[4].

Право на спадкування можна визначити як визначену і забезпечену законом поведінку спадкоємця свідомо вольового характеру щодо переходу прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до нього.

Право на спадкування реалізується через правомочності як можливості, які впливають із самого права. Проте не всі такі можливості є правочинами, тобто діями, які спрямовані на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Список використаних джерел:

1. Рябоконт Є.О. Спадкове правовідношення в цивільному праві: монографія. К.: Віпол, 2002. 266 с.
2. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: наук.-практ. посіб. С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, О.М. Клименко, С.Я. Рябовська, О.О. Кармаза та ін., за заг. ред. С.Я. Фурси. К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2007. 1216 с.
3. Матвеев И. Наследственный договор. *Хозяйство и право*. 2008. № 11. С. 41. 20
4. Аболонин В.О. Общая характеристика наследственного договора в праве Германии, Австрии и Швейцарии. *Нотариальный вестник*. 2010. № 2. С. 5.